

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА”
(для молодших спеціалістів)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2012

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Економіка підприємства”	4
Зміст дисципліни “Економіка підприємства”	5
Система поточного і підсумкового контролю	9
Питання для самоконтролю.....	25
Список літератури.....	27

Підготовлено старшим викладачем Економіко-правового технікуму при МАУП *Є. В. Пророченко*

Затверджено на засіданні циклової комісії організації виробництва (протокол № 1 від 31.08.06)

Перезатверджено на засіданні циклової комісії організації виробництва та туристичного обслуговування (протокол № 7 від 18.05.11)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *І. В. Хроноук*
Комп'ютерне верстання *М. М. Соколовська*

Зам. № ВКЦ-2832

Пророченко Є. В. Навчальна програма дисципліни “Економіка підприємства” (для молодших спеціалістів). – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. – 31 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Економіка підприємства”, систему поточного і підсумкового контролю, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2012
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2012

Формат 60×84/16 . Папір офсетний.
Друк ротатійний графаретний. Наклад 30 пр.
Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП
ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. ХХ
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008
Надруковано в друкарні ДП «Видавничий дім «Персонал»

35. *Рижиков В. С., Панков В. А., Ровенська В. В., Підгора Є. О.* Економіка підприємства: навч. посіб. — К.: Центр навчальної л-ри, 2004. — 271 с.
36. *Сідун В. А., Пономарьова Ю. В.* Економіка підприємства: навч. посіб. — К.: Центр навчальної літератури, 2003. — 436 с.
37. *Сергеев И. В.* Экономика предприятия. — М.: Финансы и статистика, 2000.
38. *Телетов О. С.* Маркетинг у промисловості: Підручник. — К.: Центр навчальної л-ри, 2004. — 248 с.
39. *Шумейко В.* Організаційні структури управління маркетингом на виробничих підприємствах. // Маркетинг в Україні. — № 1. — 2009. — С. 46–49.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Дисципліна “Економіка підприємства” є базовою для підготовки молодших спеціалістів усіх загальноєкономічних спеціальностей і вивчення дисциплін “Основи планування діяльності підприємства”, “Організація виробництва”, “Економіка та організація праці”, “Нормування праці”, “Організація й оплата праці в умовах ринку”, “Основи організації праці”, “Основи менеджменту”.

Мета вивчення дисципліни — опанувати базовий комплекс знань з економіки, планування та управління на підприємстві в умовах ринкової економіки, набути практичних навичок щодо методів і способів раціонального й ефективного використання всіх елементів виробничого процесу на рівні підприємства.

Навчальний комплекс передбачає активну роботу студентів при вивченні дисципліни, засвоєння лекційного матеріалу, підготовку до практичних занять та участь у них, самостійне опрацювання окремих питань.

Завдання дисципліни:

- усвідомлення особливостей економіки підприємства та її структури;
- ознайомлення з правовими засадами підприємницької діяльності суб'єктів господарювання;
- засвоєння знань з формування генеральної стратегії підприємства;
- опанування суті та значення ресурсно-виробничого потенціалу підприємства;
- ознайомлення з методами і способами оптимального використання трудових, матеріальних, фінансово-кредитних та інших ресурсів підприємства;
- формування навичок прийняття науково обґрунтованих господарсько-управлінських рішень в умовах ринкової економіки.

Досягненню мети та виконанню завдань дисципліни підпорядкована структура курсу, яка складається з логічно взаємопов'язаних тем.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль I. Підприємство і ринок
1	Підприємство як господарський суб'єкт ринкової економіки
2	Стратегія діяльності підприємства
3	Планування діяльності підприємства
	Змістовий модуль II. Ресурсне забезпечення діяльності підприємства
4	Трудові ресурси та продуктивність праці на підприємстві
5	Основні виробничі фонди та виробнича потужність
6	Оборотні фонди підприємства
7	Фінансові кошти
	Змістовий модуль III. Науково-технічний прогрес та інтенсифікація виробництва
8	Інноваційні процеси на підприємстві
	Змістовий модуль IV. Результати та ефективність виробництва
9	Виробництво продукції
10	Якість продукції
11	Мотивація і оплата праці на підприємстві
12	Собівартість продукції
13	Цінова політика підприємства
14	Фінансові показники (дохід, прибуток та рентабельність) і оцінка ефективності діяльності підприємства
Разом годин: 162	

19. *Козловський В. О., Козловський С. В.* Організація виробництва. Практикум: Навч. посіб. Ч. 2. – Вінниця: ВНТУ, 2005. – 168 с.
20. *Козловський В. О., Погрищук Б. В.* Основи підприємництва. Практикум: Навч. посіб. – 5-те вид., доповн. і перероб. – Тернопіль: ВАТ “Терно-Граф”, 2005. – 297 с.
21. *Козловський В. О.* Основи зовнішньоекономічної діяльності. Практикум: Навч. посіб. – Вінниця: ВНТУ, 2003. – 208 с.
22. *Козловський В. О.* Техніко-економічне обґрунтування і економічні розрахунки в дипломних проектах і роботах: Навч. посіб. – Вінниця: ВНТУ, 2003. – 75 с.
23. *Крахмальова Н. А.* системний підхід до управління виставковою діяльністю. // Актуальні проблеми економіки. – № 5. – 2009. – С. 155–160.
24. *Ліфанов С.* IV міжнародний форум “Промисловий маркетинг”. Який шанс криза дає B2B маркетингу? // Маркетинг в Україні. – № 3. – 2009. – С. 4–14.
25. *Литовченко І. Л., Пилишук В. П.* Інтернет-маркетинг: Навч. посіб. – К.: Центр учбової л-ри, 2008. – 184 с.
26. *Макаровська Т. П.* Практикум з економіки підприємства. – К., 2006.
27. *Малів З. О., Луцький І. М.* Економіка підприємства: Навч. посіб. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2006 – 580 с.
28. *Минетт Ст.* Маркетинг B2B и промышленный брендинг: Пер. с англ. – М.: Издательский дом “Вильямс”, 2008. – 208 с.
29. *Організація виробництва:* Навч. посіб. / В. О. Онищенко, О. В. Редкін, А. С. Старовірець, В. Я. Чевганова. – К.: Лібра, 2003. – 336 с.
30. *Пасічник В. Г., Акліна О. В.* Організація виробництва: Навчально-методичний посібник. – К.: Центр навчальної лі-ри, 2005. – 248 с.
31. *Петрович Й. М., Захарчин Г. М.* Організація виробництва : підручник. – Львів: “Магнолія плюс”, 2005. – 400 с.
32. *Петрович Й. М., Кім А. Ф., Кулішов В. В. та ін.* Економіка підприємства: підручник / За заг. ред. Й. М. Петровича – Львів: “Магнолія плюс”, видавець В. М. Піча. – 2004. – 680 с.
33. *Протопова В. О., Полонський А. Н.* Економіка підприємства: Навч. посіб. – К.: ЦУП, 2003 – 220 с.
34. *Раїцкій К. А.* Економіка підприємства. – М.: ИВЦ “Маркетинг”, 2000.

1. *Богиня Д. П., Гришнова О. А.* Основи економіки праці. — К.: Знання-Прес, 2001. — 312 с.
2. *Бойчик І. М.* Економіка підприємства: Навч. посіб. — К.: Атіка, 2002. — 480 с.
3. *Варналий З. С.* Основи підприємництва. — К.: Знання-Прес, 2002. — 239 с.
4. *Васильков В. Г.* Організація виробництва: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2003. — 524 с.
5. *Гончарова С. Ю.* Маркетинг: Навч. посіб. для самост. вивч. дисципліни. — Х.: Вид. дім “ІНЖЕК”, 2003. — 140 с.
6. *Економіка підприємства.* / За ред. С. Ф. Покропивного — К.: Хвиля-Прес, 2000.
7. *Економіка підприємств* / За ред. П. С. Харіва. — Тернопіль: Економічна думка, 2002. — 449 с.
8. *Економіка виробничого підприємництва* / За ред. Й. М. Петрови-ча. — К.: Знання, 2001.
9. *Економіка виробничого підприємства:* Навч. посіб. / Й. М. Петрови-вич, І. О. Будіщева, І. Г. Устїнова та ін.; За ред. Й. М. Петрови-ча. — 2-ге видання, переробка і доповнення. — К.: Т-во “Знання”, КОО, 2001 — 405 с.
10. *Економіка підприємства:* Навч. посіб. / За ред. А. В. Шегди. — К.: Знання-Прес, 2001.
11. *Економіка підприємства:* Навч. посіб. / За ред. А. В. Шегди — Е45 К.: Знання, 2005. — 431 с.
12. *Економіка підприємства:* Підручник / За англ. ред. С. Ф. Покропивного — 2-ге вид., перероб. та допов. — К.: КНЕУ, 2005. — 528 с.
13. *Економіка підприємства:* пошук шляхів розвитку: Посібник. — К.: МАУП, 2005 — 80 с.
14. *Економіка підприємства:* Тести, задачі, ситуації: Учеб. посіб. для вузів / Под ред. В. А. Швандара. — М.: ЮНІТИ-ДАНА, 2001.
15. *Завітовська Г. Т.* Економіка праці: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2003.
16. *Зайцев Н. Л.* Економіка промислового підприємства. — М.: ИН-ФРА-М, 2001.
17. *Козловський В. О., Лесько О. Й.* Бізнес-планування: Навч. посіб. — Вінниця: ВНТУ, 2005. — 189 с.
18. *Козловський В. О.* Організація виробництва: Навч. посіб. Ч. 1. — 2-ге вид., доповн. і переробл. — Вінниця: ВНТУ, 2005. — 154 с.

ЗМІСТ дисципліни “ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА”

Вступ

Основні економічні поняття: економіка країни, економіка підприємства, основи економіки. Мета вивчення курсу.

Зміст курсу. Методологічні засади вивчення курсу.

Міжпредметні зв'язки. Завдання розвитку ринкової економіки та економіки підприємств.

Основні економічні літературні джерела та нормативні документи з вивчення дисципліни “Економіка підприємства”.

Змістовий модуль І. Підприємство і ринок

Тема 1. Підприємство як господарський суб'єкт ринкової економіки

Народне господарство та його структура. Поняття галузі. Класифікація галузей.

Визначення, цілі та напрями діяльності підприємства. Класифікація і структура підприємств. Правові засади функціонування. Довільні об'єднання підприємств.

Майно підприємства та джерела його формування.

Взаємодійності підприємства і держави.

Література [I — 1–3; 8; 9; II — 1–6; 10; 12; 14; III — 10; 23]

Тема 2. Стратегія діяльності підприємства

Поняття “стратегія”, “тактика”, “політика”, “стратегічне управління”. Сутність та етапи стратегічного планування. Характеристика зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства. Макросередовище та його фактори. Поняття мікросередовища та його чинники. Сильні та слабкі сторони діяльності підприємства.

Сутність поняття “місія підприємства” та “мета підприємства”. Класифікація цілей підприємства. Вибір генеральної стратегії фірми: стратегічні альтернативи.

Література [I — 1; 4; 9; II — 4–7; III — 1–3; 15; 20; 22; 24]

Тема 3. Планування діяльності підприємства

Методологічні засади і принципи прогнозування та планування. Система планів, що застосовуються на підприємстві. Об'єкти і методи планування діяльності та розвитку підприємства.

Економічна сутність бізнес-плану. Цілі та завдання бізнес-плану. Послідовність та логіка розробки бізнес-плану. Вимоги до розробки бізнес-плану. Структура бізнес-плану: резюме, продукт (послуги), ринок, маркетинг-план, плани виробничий, організаційний, фінансовий, оцінка ризиків.

Література [1 – 1; 3–5; 8; 9; П – 4–8; Ш – 1–3; 7; 15; 20; 22; 24]

Змістовий модуль II. Ресурсне забезпечення діяльності підприємства

Тема 4. Трудові ресурси та продуктивність праці на підприємстві

Класифікація і структура персоналу підприємства. Категорії персоналу (керівники, спеціалісти, службовці, робітники). Фонди робочого часу. Показники наявності й руху персоналу. Визначення чисельності окремих категорій працівників.

Кадрова політика, її основні цілі та напрями. Сучасна система управління персоналом. Зарубіжний досвід управління персоналом.

Продуктивність праці персоналу. Методи розрахунку продуктивності праці на підприємствах виробничої сфери. Показники рівня продуктивності праці. Зовнішні та внутрішні чинники підвищення продуктивності праці.

Література [1 – 1; 6; П – 1–6; 9–14; Ш – 8; 10–12; 25]

Тема 5. Основні виробничі фонди та виробнича потужність

Сутність основних фондів, їх структура і класифікація. Оцінка основних виробничих фондів (ОВФ).

Знос, амортизація і відтворення. Розширене відтворення ОВФ. Показники використання: окремі та узагальнені. Ефективність відтворення і використання ОВФ, шляхи її підвищення.

Виробнича потужність, методологічні принципи її розрахунку. Середньорічна, вихідна потужності.

Література [1 – 1; 2; 8; 9; П – 1–6; 9–14; Ш – 9; 12–14; 21; 25]

52. Класифікація витрат за економічними елементами (кошторис витрат).
53. Класифікація витрат за статтями калькуляції.
54. Економічний зміст та функції ціни. Види цін.
55. Методи ціноутворення.
56. Зміст і форми фінансової діяльності.
57. Сутність та види прибутку. Напрями використання прибутку.
58. Дохід підприємства.
59. Поняття та види рентабельності.
60. Фінансовий стан підприємства. Показники оцінки фінансового стану підприємства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Законодавчі акти

1. *Господарський кодекс України* // ВВР України. – 2003. – № 18–22.
2. *Закон України “Про власність”* від 07.02.91 № 697 (з подальшими змінами та допов.).
3. *Закон України “Про господарські товариства”* від 19.09.91 № 1576-ХІІ (з подальшими змінами та допов.).
4. *Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність”* від 23.12.98 № 351-ХІV.
5. *Закон України “Про інвестиційну діяльність”* // ВВР України. – 1991. – № 47.
6. *Закон України “Про оплату праці”* від 24.03.95 № 108/95 (з подальшими змінами та допов.).
7. *Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств”* від 22.05.97 № 283/97-ВР (з подальшими змінами та допов.).
8. *Закон України “Про підприємництво”* від 07.02.91 № 698-ХІІ (з подальшими змінами та допов.).
9. *Закон України “Про підприємства в Україні”* від 27.03.91 № 887-ХІІ (з подальшими змінами та допов.).
10. *Закон України “Про податок на додану вартість”* від 03.04.97 № 168/97-ВР (з подальшими змінами та допов.).
11. *Закон України “Про систему оподаткування”* від 25.06.91 (з подальшими змінами та допов.).
12. *Закон України “Про ціни та ціноутворення”* від 03.12.90 № 507-ХІІ (з подальшими змінами та допов.).

26. Продуктивність праці, методи та показники її розрахунку.
27. Фактори підвищення продуктивності праці.
28. Поняття та класифікація основних фондів.
29. Оцінка основних фондів. Показники використання основних фондів.
30. Види зносу основних виробничих фондів. Амортизація основних фондів та її розрахунок.
31. Поняття виробничої потужності та фактори впливу на виробничу потужність.
32. Форми розширеного відтворення основних фондів.
33. Поняття оборотних засобів та їх структура.
34. Поняття та класифікація фінансових ресурсів. Джерела фінансових ресурсів підприємств.
35. Поняття інвестицій та їх функціонально-елементний склад.
36. Підвищення ефективності використання капітальних вкладень.
37. Поняття та класифікація інноваційних процесів.
38. Науково-технічний прогрес та науково-технічна революція. Напрями НТП.
39. Технічний розвиток підприємства.
40. Основи мотивації трудової діяльності. Методи та вимоги мотивації праці.
41. Організація оплати праці на підприємстві. Заробітна плата номінальна та реальна.
42. Тарифна система.
43. Форми та системи оплати праці. Фонд оплати праці підприємства.
44. Механізм державного регулювання оплати праці.
45. Загальна класифікація продукції промислового призначення. Визначення обсягу продукції в натуральних та вартісних одиницях.
46. Організація маркетингу на підприємстві.
47. Матеріально-технічне забезпечення підприємства.
48. Поняття якості, необхідність її поліпшення. Показники оцінки якості продукції.
49. Методи оцінки та забезпечення якості продукції.
50. Конкурентоспроможність продукції: поняття та оцінка.
51. Поняття собівартості та класифікація витрат на виробництво. Види собівартості продукції.

Тема 6. Оборотні фонди підприємства

Сутність, класифікація та структура оборотних фондів підприємства. Кругообіг оборотних коштів. Методи нормування оборотних засобів. Джерела утворення.

Показники оборотності оборотних коштів, шляхи підвищення ефективності їх використання.

Література [I – 1; 2; 8; 9; II – 1–6; 13; 14; III – 9; 12–14; 17; 21]

Тема 7. Фінансові кошти

Фінансові ресурси: поняття та види. Джерела фінансових ресурсів.

Поняття і структура інвестицій. Технологічна, відтворувальна, галузева і територіальна структури капіталовкладень. Визначення необхідного обсягу і джерел фінансування виробничих інвестицій. Капітальне будівництво.

Оцінка ефективності вкладання виробничих і фінансових інвестицій. Методика порівняльної ефективності визначення чистої теперішньої вартості капіталовкладень та грошових потоків, розведених у часі.

Державне регулювання фінансових інвестицій. Чинники підвищення ефективності використання фінансових інвестицій.

Література [I – 1; 2; 5; 8; 9; II – 1–6; 9–14; III – 9; 12–14; 17; 21]

Змістовий модуль III. Науково-технічний прогрес та інтенсифікація виробництва

Тема 8. Інноваційні процеси на підприємстві

Загальна характеристика інноваційних процесів. Науково-технічний прогрес, його особливості, загальні та пріоритетні напрями.

Організаційний прогрес як узагальнене явище використання організаційних, економічних, соціальних та юридичних нововведень. Оцінка ефективності технічних та організаційних нововведень.

Показники технічного рівня виробництва. Основні шляхи вдосконалення техніко-технологічної бази виробництва. Управління технічним розвитком підприємства.

Література [I – 1; 4; 5; II – 1–6; 9–14; III – 4; 5; 10; 12–14; 17; 21]

Змістовий модуль IV. Результати та ефективність виробництва

Тема 9. Виробництво продукції

Загальна характеристика продукції. Номенклатура і асортимент. Вимоги до виробничої програми. Визначення обсягу продукції в натуральних та вартісних одиницях. Продукція валова, товарна, реалізована та чиста.

Маркетингова діяльність, основні принципи і концепції маркетингу, його стратегія і тактика. Поняття конкурентоспроможності та сегменту ринку.

Матеріально-технічне забезпечення виробництва: характеристика, форми і системи.

Література [I – 1; 5; 7; 12; II – 1–6; 9–14; III – 1; 2; 7; 8; 10–12; 16; 18; 20; 21; 24]

Тема 10. Якість продукції

Якість і конкурентоспроможність продукції. Показники якості. Методи оцінки якості продукції. Шляхи підвищення якості та конкурентоспроможності продукції.

Стандартизація і сертифікація продукції. Міжнародні системи сертифікації. Національні системи якості. Економічна ефективність підвищення якості продукції в Україні. Державний нагляд за якістю продукції і внутрішньовиробничий технічний контроль. Основні види технічного контролю якості на підприємстві.

Література [I – 1; II – 1–6; 9–14; III – 1; 10; 12; 14; 16; 18; 21]

Тема 11. Мотивація і оплата праці на підприємстві

Мотивація трудової діяльності працівників. Класифікація методів мотивації. Моделі мотивації праці: потреби, очікування та справедливості.

Оплата праці: сутність та функції (відтворювальна, стимулююча, регулювальна, соціальна). Основи організації праці на виробництві. Форми і системи оплати праці персоналу. Участь працівників у прибутках підприємства: зарубіжний і вітчизняний досвід.

Література [I – 1; 6; II – 1–6; 9–14; III – 8; 10–12; 14; 21; 25; 26]

хування від заробітної плати – 32 %. Цехові витрати – 110 %, виробничі – 140 %, невиробничі – 2 %.

Підsumковий контроль передбачає складання заліку та іспиту.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Народне господарство та його структура. Галузі промисловості.
2. Поняття підприємства, цілі та напрями діяльності. Класифікація підприємств за різними ознаками.
3. Об'єднання підприємств.
4. Господарські товариства.
5. Порядок створення, реєстрації та ліквідації (реорганізації) підприємства.
6. Статут та колективний договір.
7. Майно підприємства.
8. Підприємство і держава.
9. Сутність та етапи стратегічного планування на підприємстві.
10. Зовнішнє середовище: мікро- та макросередовище.
11. Характеристика внутрішнього середовища та його факторів.
12. Місія: значення, зміст та фактори розробки.
13. Втановлення та класифікація цілей підприємства.
14. Вибір генеральної стратегії фірми: стратегічні альтернативи.
15. Поняття, види та методи планування. Принципи організації планування.
16. Поняття бізнес-плану, його цілі.
17. Логіка розробки бізнес-плану та вимоги до нього.
18. Структура бізнес-плану підприємства.
19. Порівняльна характеристика форм організації бізнесу в Україні.
20. Інформаційне середовище бізнес-плану.
21. Склад і класифікація персоналу підприємства. Категорії персоналу.
22. Поняття професії, спеціальності та кваліфікації. Розподіл працівників за кваліфікаційними рівнями.
23. Аналітичні показники ефективності використання трудових ресурсів.
24. Кадрова політика підприємства.
25. Розрахунок явочної, облікової та середньооблікової чисельності працівників. Фонди робочого часу.

- в) погодинна;
- г) колективна.

60. Місячний фонд заробітної плати включає:

- а) доплати за навчання учнів;
- б) премії;
- в) доплати підліткам і матерям-годувальницям;
- г) тарифну заробітну плату відрядників і погодинників.

61. До умовно-постійних, або непропорційних належать такі витрати:

- а) електроенергія на освітлення;
- б) амортизаційні відрахування;
- в) адміністративно-управлінські;
- г) заробітна плата робітників-погодинників.

62. Повна собівартість продукції перевищує виробничу на суму:

- а) зміни залишків незавершеного виробництва;
- б) прибутку;
- в) позавиробничих витрат;
- г) амортизаційних відрахувань.

Задачі

1. Розрахувати заробітну плату робітника 3-го розряду при погодинній та відрядно-прогресивній системах оплати праці за такими даними: змінна норма виробітку (план) — 220 шт.; фактично за місяць вироблено 7000 шт. Тарифна ставка 3-го розряду: погодинна — 1,47 грн; відрядна — 22. Тривалість зміни — 8 год. Кількість робочих днів у місяці — 22. Вихідна база для нарахування доплат — 112 % плану. Доплати за виконання плану — 20 %, за кожний процент перевиконання плану — 1,5 %.

2. Визначити повну собівартість, якщо витрати на матеріали та напівфабрикати становлять 13,2 грн, на сировину — 5,8 грн. Відходи становлять 2,2 грн. Транспортно-заготівельні витрати — 3,4 %. Норми часу на виріб: на відрядних роботах — 12 год, погодинних — 13,1 год. Годинна тарифна ставка: відрядників — 1,2 грн, погодинників — 1,05 грн. Додаткова заробітна плата основних робітників — 11,2 %. Відра-

Тема 12. Собівартість продукції

Поняття собівартості та її види.

Класифікація витрат на виробництво. Кошторис виробництва: зміст, розрахунок, методика обчислення.

Об'єкти калькулювання. Місце калькулювання та його роль в економічних розрахунках. Пошук резервів та шляхи зниження собівартості продукції підприємства.

Література [I — 1; II — 1–6; 9–14; III — 6; 9; 10; 12–14; 21]

Тема 13. Цінова політика підприємства

Поняття, роль і функції ціни в ринковій економіці. Види цін (тарифів). Методи встановлення і регулювання.

Література [I — 1; 7; 8; 10–12; II — 1–6; 9–14; III — 6; 12–14; 17; 19; 21; 26]

Тема 14. Фінансові показники (Дохід, прибуток та рентабельність) і оцінка ефективності діяльності підприємства

Прибуток і дохід як основний показник фінансово-економічної діяльності підприємства. Джерела формування прибутку і доходу. Види прибутку.

Рентабельність продукції, ресурсів, підприємства загалом. Шляхи підвищення рівня рентабельності.

Оцінка загального фінансово-економічного стану підприємства (за групами показників прибутковості, ліквідності, оборотності, стабільності та ділової активності).

Література [I — 1; 7; 8; 10; 11; II — 1–6; 9–14; III — 4; 5; 10–14; 17; 21]

СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Поточний контроль здійснюється за допомогою відповідей на тестові завдання.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Амортизація — це:

- а) заходи капітального ремонту за весь час використання та модернізації обладнання;

- б) процес поступового перенесення у міру зносу вартості основних виробничих фондів на вартість готової продукції і утворення амортизаційного фонду;
- в) процес повного перенесення вартості основних виробничих фондів на вартість готової продукції;
- г) гроші, використовувані на капітальний ремонт та закупівлю нового обладнання.

2. До незавершеного виробництва належать:

- а) предмети праці, що пройшли кілька стадій виробництва, але потребують подальшої обробки та збирання;
- б) затрати виробництва на освоєння нової продукції;
- в) предмети праці (деталі, вузли), не повністю оброблені;
- г) грошові витрати виробництва, що окуповуватимуться за деякий час.

3. Оборотні й основні фонди відрізняються за.

- а) формою;
- б) розмірами;
- в) обсягом;
- г) періодом експлуатації та вартістю.

4. Сукупність постійних працівників з відповідною професійного підготовкою та певним досвідом практичної діяльності називають:

- а) трудовим колективом підприємства;
- б) персоналом підприємства;
- в) трудовими ресурсами;
- г) трудовим потенціалом підприємства.

5. Спеціалістами вищої кваліфікації називають працівників:

- а) із середньою освітою та деяким практичним досвідом;
- б) що обіймають певні посади, але не мають спеціальної освіти;
- в) що мають наукові ступені та звання;
- г) з вищою спеціальною освітою та значним практичним досвідом.

6. Тарифна ставка характеризує:

- а) складність праці;
- б) якість праці;
- в) розмір оплати праці за одиницю робочого часу;
- г) місячний розмір оплати праці.

Додаткова заробітна плата — 10,5 %. Відрахування від заробітної плати — 32 %. Цехові витрати — 100 %, загальнозаводські — 105 %, позавиробничі — 2,1 %.

54. Для розрахунку місячної заробітної плати робітника-відрядника необхідні такі дані:

- а) годинна тарифна ставка за операцією;
- б) затрати часу на виконання операції;
- в) кількість операцій з виготовлення продукції;
- г) місячний обсяг виготовленої робітником продукції.

55. Кількість товарів та послуг, які працівник може отримати за зароблені гроші, належить до заробітної плати:

- а) основної;
- б) додаткової;
- в) реальної;
- г) номінальної.

56. До економічного прямого методу заохочення працівників до діяльності належать:

- а) пільгове харчування;
- б) гнучкі робочі графіки;
- в) просування по службі;
- г) участь у прибутках.

57. Тарифна система включає:

- а) галузевий, районний коефіцієнти;
- б) тарифно-кваліфікаційний довідник;
- в) норми виробітку;
- г) тарифну сітку та ставки.

58. У тарифно-кваліфікаційному довіднику відображено:

- а) характеристику робіт для кожного розряду;
- б) вимоги до знань і вмінь робітників;
- в) тарифні коефіцієнти;
- г) тарифні ставки.

59. Основними є такі системи заробітної плати:

- а) відрядна;
- б) акордна;

- в) амортизаційні відрахування;
г) витрати на збут.

53. Від обсягу виробництва залежать такі витрати:

- а) валові;
б) змінні;
в) граничні;
г) постійні.

Задачі

1. За наведеними в таблиці даними визначити фонд тарифної заробітної плати відрядників цеху, якщо відомо, що годинна ставка 1-го розряду за нормальних умов становить 1,3 грн, за шкідливих — 1,55 грн.

Розряд	Тарифний коефіцієнт	Трудоємність робіт, тис. нормо-год за умов	
		нормальних	шкідливих
1-й	1,00	160	80
2-й	1,09	250	190
3-й	1,20	1300	290
4-й	1,33	400	90
5-й	1,50	360	120
6-й	1,72	170	—
Разом		2640	770

2. Визначити повну собівартість виробу, якщо витрати на матеріали становлять 20,9 грн, на сировину — 8,2 грн. Відходи дорівнюють 1,8 грн. Транспортно-заготівельні витрати — 2,8 %. Норми часу на виріб за операціями наведено в таблиці:

Назва операції	Розряд	Годинна тарифна ставка, грн	Трудоємність, год
Заготівля	4-й	3,5	0,1
Монтаж	4-й	3,5	2
Регулювання	4-й	3,5	4

7. Для розрахунку витрат на сировину і матеріали потрібно знати:

- а) ціни сировини, матеріалів та погодинні тарифні ставки робочих;
б) норми витрат використовуваної сировини, матеріалів та ціни сировини та матеріалів;
в) річну потребу в сировині та матеріалах, обсяг продукції, що виготовляється;
г) норми витрат сировини, матеріалів та склад сировини та матеріалів для виготовлення виробів.

8. До економічного непрямого методу мотивації належать:

- а) участь у прибутках;
б) оплата навчання;
в) доплати за стаж;
г) просування по службі.

9. Собівартість виробу — це.

- а) виручка від реалізації;
б) прибуток;
в) сума витрат на одиницю продукції;
г) вартість продукції.

Задачі

1. Визначити виробничу собівартість виробу А, якщо його трудоємність становить 12,3 год при середній погодинній тарифній ставці — 1 грн 70 коп. Норма витрат сталі на одиницю виробу — 50 кг. Ціна 1 т сталі — 1720 грн. Відходи становлять 5 % маси сталі й реалізуються за ціною 11 грн за 1 кг. Цехові непрямі витрати — 270 %, загальнозаводські — 90 %.
2. Минулого року цех виробив валової продукції на суму 210000 грн при списковому складі 156 працівників. У поточному році завдання з виробництва становить 750 виробів вартістю 400 грн кожний, кількість працівників не змінилася. Як зміниться продуктивність праці працівників?
3. Визначити фондвіддачу, фондоемісткість та фондоозброєність, якщо вартість основних фондів на початок року становить 20 тис. грн,

у березні введено основних фондів на суму 5 тис. грн, у жовтні вибуло основних фондів на суму 2,5 тис. грн. Обсяг випуску продукції — 490 тис. грн. Чисельність персоналу — 200 осіб.

10. Особливості оборотних фондів полягають у такому:

- а) зберігають натуральну форму у процесі виробництва;
- б) вартість на продукцію переносять одразу у процесі вживання;
- в) зберігають натуральну форму у процесі виробництва, переносять вартість на продукцію поступово і беруть участь у багатьох технологічних циклах;
- г) не зберігають натуральної форми у процесі виробництва, переносять вартість на продукцію одразу і беруть участь в одному виробничому циклі.

11. До оборотних фондів належать:

- а) робочі машини та механізми;
- б) виробничі споруди та будівлі, господарський інвентар;
- в) витрати майбутніх періодів, незавершене виробництво;
- г) готова продукція на складі та в дорозі, грошові кошти підприємства.

12. Виробнича потужність — це:

- а) максимальний можливий обсяг випуску продукції при неповному завантаженні робочого обладнання;
- б) максимальна кількість устаткування, що існує на підприємстві, але задіяна у виробництві не повністю;
- в) мінімальний обсяг випуску продукції підприємством за певний час;
- г) максимальний можливий обсяг випуску продукції підприємством за певний час у встановленій номенклатурі та асортименті.

13. До категорії “службовець” належать такі працівники:

- а) які виконують інженерно-технічні та економічні роботи;
- б) які готують та оформляють документацію, здійснюють облік і контроль, а також господарське обслуговування;
- в) які обіймають посади керівників структурних підрозділів підприємства;
- г) які виконують суто розумову роботу.

- б) до додаткової заробітної плати;
- в) до заробітної плати;
- г) до технологічної собівартості.

47. Суб'єктівне визначення співвідношення винагороди та затрат праці належать до теорії:

- а) потреб;
- б) очікування;
- в) справедливості;
- г) сподівання.

48. До основних належать такі форми заробітної плати:

- а) відрядно-прогресивна;
- б) відрядно-преміальна;
- в) погодинно-преміальна;
- г) погодинна.

49. Заробітна плата робітника-погодинника залежить від такого показника:

- а) розцінки;
- б) годинної тарифної ставки;
- в) кількості виготовлених деталей;
- г) відпрацьованого часу.

50. Денний фонд заробітної плати включає:

- а) доплати за керування бригадою і роботу в нічний час;
- б) тарифну заробітну плату відрядників і погодинників;
- в) доплати підліткам і матерям-годувальницям;
- г) фонд основної заробітної плати.

51. До умовно-змінних, або пропорційних належать такі витрати:

- а) сировина й основні матеріали;
- б) адміністративно-управлінські;
- в) куповані напівфабрикати;
- г) амортизаційні відрахування.

52. У виробничу собівартість не входять такі елементи:

- а) сировина й основні матеріали;
- б) заробітна плата основних виробничих робітників;

43. Собівартість продукції — це:

- а) витрати праці на виробництво і реалізацію продукції;
- б) витрати підприємства на виробництво і реалізацію продукції;
- в) виражені у грошовій формі витрати на виробництво і реалізацію продукції;
- г) витрати на виробництво і прибуток підприємства.

44. Для отримання виробничої собівартості до цехової собівартості продукції потрібно додати такі витрати:

- а) майбутніх періодів;
- б) на сировину, матеріали, паливо;
- в) позавиробничі;
- г) на утримання й експлуатацію обладнання.

Задачі

1. Визначити заробітну плату при відрядно-прогресивній системі оплати праці, якщо робітник за місяць виготовив 213 виробів при місячному плані 170 шт. Вихідна база для нарахування доплат — 110 % плану. Трудомісткість виготовлення виробу — 1,1 нормо-год за 4-м розрядом робіт, годинна тарифна ставка 1-го розряду 1,25 грн. Тарифний коефіцієнт 4-го розряду — 1,33.

2. Завод виготовляє корпуси редуктора. На одну деталь витрачається 55 кг чавуну за ціною 2500 грн за 1 т. Відходи становлять 15 %. Вони реалізуються за ціною 1 грн за 1 кг. Корпуси обробляються у двох цехах — ливарному та механічному. Основна заробітна плата в розрахунку на виріб у ливарному цеху становить 12,8 грн, в механічному — 12,3 грн. Цехові витрати в ливарному цеху — 250 %, в механічному — 180 %. Загальнозаводські витрати — 80 %, позавиробничі — 12 %. Визначити собівартість одного корпусу.

45. Відрядна заробітна плата розраховується за такою формулою:

- а) $ЗП_B = T_{\text{вир}} \cdot t$, де t — норма часу на один виріб;
- б) $ЗП_B = P \cdot T_{\text{вир}}$, де $T_{\text{вир}}$ — годинна тарифна ставка;
- в) $ЗП_B = P \cdot \frac{T_{\text{вир}}}{t}$, де P — розцінка;
- г) $ЗП_B = P \cdot N$, де N — обсяг продукції.

46. Відрахування на соціальне страхування розраховуються у відсотках:

- а) до основної заробітної плати;

14. Чисельність працівників, яка включає всіх постійних, тимчасових і сезонних працюючих, прийнятих на роботу на один день і більше незалежно від того, перебувають вони на роботі, у відпустці, відраджєнні, звільнені від праці через хворобу чи з інших причин, називається:

- а) явочною;
- б) обліковою;
- в) середньообліковою;
- г) середньосписочною.

15. Формами розширеного відтворення основних фондів є:

- а) відновлення виробництва;
- б) реконструкція та модернізація засобів;
- в) закупівля засобів;
- г) проста форма розширеного відтворення.

Задачі

1. Визначити середньоспискову чисельність основних робітників та ПВП заготовельного цеху за такими даними:

нормативна трудомісткість, тис. нормо-год	70
зниження нормативної трудомісткості, %	6
корисний фонд часу одного робітника, год	1610
виконання норм виробітку, %	109
питома вага основних робітників в загальній чисельності ПВП цеху, %	65

2. У цеху 35 верстатів. Норма часу на обробку одного виробу — 0,5 год. Режим роботи двозмінний, тривалість зміни — 8 год. У році 260 робочих днів. Коефіцієнт використання потужності — 0,9. Визначити виробничу потужність та виробничу програму.

16. Основні фонди — це:

- а) засоби праці, які здійснюють кругообіг у виробничому процесі, змінюють натуральну форму, багатозазово беруть участь у процесі виробництва та переносять свою вартість на продукцію, що виробляється, поступово;
- б) предмети праці, які здійснюють кругообіг у виробничому процесі, змінюють свою натуральну форму, багатозазово беруть

участь у процесі виробництва і переносять свою вартість на вартість продукції одразу і повністю;

- в) засоби праці, що не змінюють натуральної форми, багаторазово беруть участь у виробничому процесі та переносять свою вартість на вартість продукції, що виробляється, поступово;
- г) предмети праці, які здійснюють кругообіг у виробничому процесі, змінюють натуральну форму, переносять свою вартість на вартість продукції, що виробляється, одразу та повністю і беруть участь у процесі виробництва тільки один раз.

17. До активної частини основних виробничих фондів належать:

- а) виробничі споруди, будівлі;
- б) господарський інвентар;
- в) транспортні засоби, робочі машини та механізм;
- г) житлові будинки.

18. Вид трудової діяльності, здійснення якої потребує відповідних спеціальних знань і практичних навичок, називається:

- а) професією;
- б) спеціальністю;
- в) кваліфікацією;
- г) категорією.

19. Стівідношення чисельності основних та допоміжних робітників — це показник:

- а) частки окремих категорій працівників;
- б) плінності персоналу;
- в) рівня дисципліни;
- г) продуктивності праці;

Задачі

1. Визначити планову чисельність основних робітників. Нормативна трудомісткість виробничої програми галузі — 16,5 млн нормо-год. За рахунок впровадження організаційно-технічних заходів трудомісткість зменшилась на 12 %, КВН = 1,15, корисний фонд часу одного робітника — 1860 год.

2. Визначити приріст та рівень продуктивності праці в поточному році. У базовому періоді обсяг валової продукції становить 40 млн грн

- б) основної заробітної плати виробничих працівників;
- в) цехових витрат;
- г) основної заробітної плати виробничих працівників і витрат на утримання та експлуатацію обладнання.

38. До статті калькуляції “Сировина та матеріали” зараховуються такі витрати:

- а) сировина і матеріали, що входять у продукцію, та запасні частини для ремонту обладнання;
- б) технологічне паливо і допоміжні матеріали для утримання обладнання;
- в) запасні частини для ремонту обладнання і технологічне паливо;
- г) сировина і матеріали, що входять у продукцію, та допоміжні матеріали, які витрачаються на технологічні потреби.

39. Додаткова заробітна плата визначається у відсотках від такого показника:

- а) основної заробітної плати;
- б) премій;
- в) суми основної заробітної плати і премій;
- г) цільових витрат.

40. До елементів тарифної сітки належать:

- а) тарифно-кваліфікаційний довідник;
- б) розряди і відповідні коефіцієнти;
- в) галузеві й районні коефіцієнти;
- г) годинна тарифна ставка 1-го розряду.

41. Заробітна плата робітника-відрядника залежить від такого чинника:

- а) годинної тарифної ставки;
- б) розцінки;
- в) якості продукції;
- г) кількості виготовлених деталей.

42. До фонду основної заробітної плати входять:

- а) доплати за навчання учнів;
- б) доплати за основні й додаткові відпустки;
- в) доплати за преміальними системами;
- г) доплати за керування бригадою і роботу в нічний час.

33. Для того щоб отримати повну собівартість до виробничої собівартості продукції потрібно додати такі витрати:

- а) загальнозаводські;
- б) на сировину, матеріали, паливо;
- в) цехові;
- г) позавиробничі.

34. Від обсягу виробництва не залежать такі витрати:

- а) валові;
- б) граничні;
- в) прямі;
- г) постійні.

Задачі

1. Розрахувати місячну заробітну плату робітника 4-го розряду при відрядно-преміальній системі оплати праці. Загальний відпрацьований час — 22 дні. Змінна норма виробітку (8 год) — 1100 шт. За місяць робочий виготовив 27500 шт. При високій якості праці за 100 % виконання норми надається премія 50 %, за кожний відсоток перевиконання — 1,5 %. Погодинна тарифна ставка — для 1-го розряду 4,3 грн. Тарифний коефіцієнт 4-го розряду — 1,33.

2. Визначити виробничу собівартість виробу А, якщо його трудоміскість становить 12,3 год при середній годинній тарифній ставці 1 грн 70 коп. Норма витрат сталі на одиницю виробу — 50 кг. Ціна 1 т сталі — 1720 грн. Відходи становлять 5 % маси сталі та реалізуються за ціною 1,1 грн за 1 кг. Цехові непрямі витрати — 270 %, загальнозаводські — 90 %.

35. Перелічіть види собівартості.

36. Рівень заробітної плати визначається за допомогою такої тарифної сітки:

- а) залежно від кваліфікації;
- б) залежно від категорії;
- в) залежно від умов праці;
- г) залежно від стажу роботи.

37. Загальнозаводські витрати визначаються у відсотках до таких витрат (статей калькуляції):

- а) основної заробітної плати працівників;

при чисельності 3000 працівників. У поточному році обсяг випуску продукції збільшився на 5 % при скороченні чисельності працівників на 300 осіб внаслідок вжиття організаційно-технічних заходів.

20. Виробничі фонди підприємства поділяються на основні та оборотні залежно від такого показника:

- а) тривалості кругообігу;
- б) способу перенесення своєї вартості у процесі виробництва;
- в) умов оновлення;
- г) усі відповіді правильні.

21. Оборотні засоби — це:

- а) предмети праці, які беруть участь в одному виробничому циклі, повністю в ньому використовуються, змінюють натуральну форму, переносять свою вартість на готову продукцію одразу;
- б) сукупність оборотних фондів і фондів обігу;
- в) гроші на розрахунковому рахунку в одному з банків, гроші в касі підприємства, у незавершених розрахунках за відвантаженою продукцією, гроші на освоєння нової техніки;
- г) сировина, основні та допоміжні матеріали, куплені напівфабрикати, паливо всіх видів, тара.

22. Коефіцієнт відповідності кваліфікації робітників рівню складності виконуваних ними робіт обчислюється як відношення:

- а) чисельності основних робітників до чисельності допоміжних робітників;
- б) загальної тривалості роботи на підприємстві всього персоналу до середньооблікової його чисельності;
- в) чисельності висококваліфікованих і кваліфікованих робітників до загальної чисельності робітників;
- г) середнього тарифного розряду групи робітників до середнього тарифного розряду робіт, які вони виконують.

23. Спеціальність — це:

- а) вид трудової діяльності, здійснення якої потребує спеціальних знань;
- б) вид трудової діяльності, здійснення якої потребує відповідних практичних навичок;
- в) вузький різновид трудової діяльності в межах професії;

г) сукупність спеціальних знань і практичних навичок, що визначають ступінь підготовленості працівника до виконання професійних функцій обумовленої складності.

24. Співвідношення кількості звільнених працівників з усіх причин і середньобліжкової їх чисельності — це показник:

- а) частки окремих категорій працівників;
- б) плінності персоналу;
- в) рівня дисципліни;
- г) продуктивності праці.

25. Види зносу основних фондів — це:

- а) амортизація;
- б) старіння;
- в) відновлення;
- г) зношування.

Задачі

1. Визначити виробничу потужність пекарні та її виробничу програму, якщо середня тривалість випікання хлібобулочних виробів масою 1кг становить 40 хв, тривалість зміни — 8 год, режим роботи двозмінний. Річний номінальний фонд робочого часу — 300 днів, втрати робочого часу — 10 %.

Кількість печей — 3. Коефіцієнт використання потужності — 0,85.

2. Тривалість зміни — 480 хв, норма часу на обробку однієї деталі — 30 хв. За зміну робітник обробив 18 деталей. Визначити відсоток виконання норми виробітку.

26. Тарифна ставка характеризує:

- а) складність праці;
- б) якість праці;
- в) розмір оплати праці за одиницю робочого часу;
- г) місячний розмір оплати праці

27. Для розрахунку витрат на сировину і матеріали потрібно знати:

- а) ціни сировини та матеріалів, годинні тарифні ставки робітників;

б) норми витрат використовуваної сировини та матеріалів, ціни сировини та матеріалів;

в) річну потребу в сировині та матеріалах, обсяг продукції, що випускається;

г) норми витрат сировини та матеріалів, склад сировини та матеріалів для виготовлення виробів.

28. До економічного непрямого методу мотивації належать:

- а) участь у прибутках;
- б) оплата навчання;
- в) доплати за стаж;
- г) просування по службі.

29. Заробітна плата — це:

а) новостворена кожним робітником вартість у грошовій формі, що виділяється державою для їх особистого споживання;

б) сукупність матеріальних благ і послуг, отриманих із громадських фондів споживання;

в) абсолютна сума грошових засобів, отриманих працівниками пропорційно кількості та якості їхньої праці;

г) грошова винагорода, яку за трудовим договором власник виплачує працівникові за виконану ним роботу.

30. Тарифна сітка визначає:

- а) умови преміювання;
- б) тарифні коефіцієнти;
- в) вимоги до кожного розряду;
- г) годинні тарифні ставки.

31. До годинного фонду заробітної плати входять:

- а) доплати за навчання учнів;
- б) доплати за основні й додаткові відпустки;
- в) тарифна заробітна плата відрядників і погодинників;
- г) доплати за преміальними системами.

32. До невикористаних належать такі витрати:

- а) на рекламу;
- б) на тару і упакування;
- в) на утримання дитячих закладів;
- г) транспортні.